

3-6 Yaş Grubu Çocuklara Yönelik Yayımlanan Resimli Hikâye Kitaplarının Temel Fen Kavramları Açısından İncelenmesi

*Zeynep Dilek ALPTEKİN¹

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye

Geliş Tarihi: 1 Haziran 2018

Kabul Tarihi: 30 Haziran 2018

Özet:

Okul öncesi dönem, çocuğun gelişimsel açıdan hızlı olduğu bir dönemi içine alır. Bu dönemde çocuklar yaşadıkları dünyayı keşfetmeye, öğrenmeye ve anlamlandırmaya meraklı olarak çevresindeki olayları, durumları ve diğer öğeleri sürekli sorgulamaya isteklidirler. Bu süreçte öğrenmeye açık olan çocuğun bilişsel gelişimlerinde büyük bir ilerleme gerçekleşir. Çocuğun zihinsel olarak gelişimi; erken çocukluk döneminde sürekli çevresindeki varlıkları öğrenmeye, onları anlamlandırmaya ve zihninde bir şema oluşturmaya çalışarak başlar. Erken çocukluk dönemi temel kavramların kazanıldığı bir periyottur. Okul öncesi dönemde kazanılmaya başlanan temel kavramlar çocukların yaşamlarının ileriki dönemlerinde fen ve matematik gibi birçok alanın kolaylıkla öğrenilmesine yardımcı olur. Erken çocukluk döneminde, fen ve matematik gibi soyut kavramları içinde barındıran alanların çocuklar tarafından sevilerek öğrenilmesinde kullanılan materyal, yöntem ve teknikler büyük bir öneme sahiptir. Küçük yaşlardan itibaren bu kavramların sağlam temellere atılması; yaşamlarının ileriki dönemlerinde çocuklarda fen ve matematiğe karşı bir korku oluşmasını engelleyeceği düşünülebilir. Masal ve hikâye gibi resimli çocuk kitapları, çocukların hayal dünyalarını ve yaratıcılıklarını destekleyici bir niteliğe sahip olan içinde çeşitli değer ve kavramlara yer veren materyallerdir. Bu kitapların içeriği ve kitapta geçen karakterler, çocukların dikkatini çekerek, farkına varmadan temel değer ve kavramları öğrenmelerine katkı sağlar. Özellikle çocukların yaşadığı dünyadaki canlıların özelliklerini öğrenmeleri, çocuklarda çevre bilinci oluşması, mevsim ve iklim özellikleri ve uzay bilimleri gibi çeşitli fen kavramlarının öğreniminde resimli çocuk kitaplarının önemi büyüktür. Bu araştırmanın amacı 3-6 yaş grubu çocuklara yönelik olarak hazırlanmış yerli ve yabancı resimli çocuk kitaplarının içinde geçen fen kavramalarını tespit etmek ve ağırlıklı olarak kullanılan kavramların neler olduğunu ortaya koymaktır. Araştırma nitel bir çalışma olup içerik analizinden faydalanılacaktır. Araştırmanın evrenini Türkiye’de basılmış resimli hikâye kitapları oluştururken araştırmanın örneklemini Mersin ilinin Silifke ilçesindeki kitabevlerinden toplanan 55 kitap oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda resimli hikâye kitaplarında fen kavramlarının ne sıklıkla kullanıldığı ve ağırlıklı olarak hangi fen konu ve kavramlarına yer verildiği sonucuna ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Resimli hikâye kitapları, fen kavramları, okul öncesi dönem

Abstract:

The preschool period, involves a period when the child is developmentally fast. In this period, children are keen on to explore, learn and make sense of the world they live, and they are constantly eager to question the events, situations and other things around them. In this process, a great process occurs in the cognitive development of the child who is open to learning. The child's mental development begins with constantly learning the existences around his/her environment, making sense of them and creating a schema in mind in early childhood. Early childhood period is a period in which basic concepts are gained. The basic concepts that have been gained in the pre-school period help children to learn many areas such as science and mathematics in the future. In the early childhood; materials, methods and techniques used in children's willingly learning areas which contains abstract concepts such as science and mathematics have a great importance. From the young age, establishing these concepts on solid basis will prevent a fear against science and mathematics in future periods. Illustrated children's books, such as fairy tales and stories, are materials that have a quality that supports children's imagination worlds and creativity, and which incorporate various values and concepts. By attracting

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi E-Mail: z.d.alptekin@gmail.com

children's attentions, the subjects used in these books and the characters contribute to learning the basic values and concepts without knowing it. Picture story books have a great importance particularly in children's learning about the characteristics of the living beings in the world in which they live, creating environmental awareness in them and learning of various science concepts such as seasonal and climatic characteristics, and space science. The aim of this research is to identify the science concepts that are included in the domestic and foreign illustrated children's books prepared for 3-6 year old children and to reveal what the predominantly used concepts are. The research is a qualitative study and it will be benefited from content analysis. The universe of the research is picture story books published in Turkey and the sample of the research is composed of 55 books collected from in bookstores in Silifke, Mersin. At the end of the study, it will be tried to reach the result of how frequently the science concepts are used in the picture story books and mainly which science subjects and concepts are included.

Key Words: pictures story books, science concepts, preschool period

1. Giriş

Okul öncesi dönem, çocuğun gelişiminde önemli bir dönemdir. Bu dönem bireyin duygusal, sosyal, bilişsel, dil ve motor yönden ilerleme kaydettiği ve insan yaşamında önem arz eden bir süreci içine alır (Şahin 2000). Okul öncesi dönemde çocuğun gelişiminde tüm gelişim alanları az ya da çok etkilenmektedir. Çocuğun araştırma, problem çözme ve yeniliklere uyumu kuvvetli, güven duygusu gelişmiş ve kendini ifade edebilen, doğru kararlar alabilen girişimci bireyler olarak yetiştirilebilmeleri açısından okul öncesi eğitim çok önemlidir (Karamustafaoğlu ve Kandaz 2006). 3-6 yaş sürecini teşkil eden, bu dönem çocuğun bireysellikten çıkarak toplumsallaşmaya yöneldiği, kendini sosyalleşmeye adanmış ve bunun yanı sıra zihinsel gelişimiyle de mevcut bilgilere yeni bilgiler kattığı dönemi kapsamaktadır.

Çocukta zihinsel gelişim; erken çocukluk döneminde çocuğun içinde yaşadığı dünyadaki varlıkları tanımasıyla başlar ve onları anlamlandırıp zihninde bir şema oluşturmasıyla gerçekleştirir. Şemalar bilişsel gelişim açısından önem taşımaktadır çünkü bilişsel gelişim mevcut şemalara bağlıdır (Aral, 2011). Çocuklarda şemaların gelişmesine bağlı olarak kavramların gelişiminde de ilerleme görülür. Çocuklar problem çözebilme becerilerini kullanarak nesnelere etkileşime girerler ve bu süreç çocuklarda kavram gelişimine katkı sağlar. Problem çözümünde çocuğun kullandığı düşünme ve mantık stratejileri, çocuğun gelişme düzeyi ile yaşamdaki deneyimi arasındaki etkileşimi yansıtır (Arslan, 2012, s.8). Okul öncesi dönem çocuklarının somut nesnelere kuracakları çeşitli etkileşimler yoluyla kavramsal gelişimlerinin de güçleneceği söylenebilir.

Erken çocukluk dönemi, temel kavramların kazanıldığı bir dönemdir. Kavramlar çocukların çevreleri ile etkileşimleri sonucu kazanılmaktadır. Kavram gelişimi, bebeklikte başlamakta olup onlar büyür ve gelişirken kavram bilgileri de gelişmeye devam eder (Aktaş Arnas, 2012). Kavram gelişimi çocuk oyun oynarken, koşarken, zıplarken, düşerken, yemek yerken farkında olmadan hatta zaman zaman doğal deneyimler yoluyla gerçekleşebilmektedir.

Çocuklar kavramları ya kasıtlı bir öğrenme süreci içerisinde ya da kendiliğinden gerçekleşen bir öğrenme ortamında kazanabilmektedir. Bilimsel süreç becerileri çocukların somut deneyimlerle yeni bilgiler kazanmasını sağlar. Bu beceriler, birbiri üstüne inşa edilerek gelişir. Okul öncesi dönem çocukları için en uygun bilimsel süreç beceriler; gözlem yapma, karşılaştırma, sınıflama, ölçme ve iletişimidir. Bu beceriler matematik ve fenedeki gelecek çalışmalar kadar günlük yaşamı sürdürebilmek için de gerekli olan becerilerdir (Aktaş Arnas, 2012).

Çocuk, doğduğu andan itibaren sürekli bir keşfetme ihtiyacı içerisinde. Bu keşfetme süreci duyu yoluyla desteklenmekte ve çocuğun yaşadığı dünyayı araştırmasına, çevresini tanıdıkça yeni kavramlar öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Çocuk doğası gereği araştırmacı, sorgulayıcı ve keşfetmeye açıktır. Bebeklikte başlayan bu keşfetme ve merak etme süreci okul öncesi dönemde ailenin ve öğretmenin desteğiyle gelişmektedir.

Okul öncesi eğitim programında yer alan fen ve doğa etkinlikleri, çocukların meraklarından yararlanılarak çevrelerini tanımalarına, gözlem ve araştırma yapmalarına sorular sorup düşüncelerini açıklığa kavuşturmalarına yardım eden çalışmalar olarak tanımlanabilir (MEB, 2013). Okul öncesi dönemde fen eğitimi çocuğun hava, su, toprak, tohum, mıknaş, hayvanlar, güneş ışığı, renkler,

şekiller, aletler, kıyafetler, yiyecekler veya diğer günlük nesnelere karşılaştıkları her yerde başlayabilir (Aktaş Arnas, 2012). Bu dönemde fen eğitimi, geleneksel öğrenme yollarının aksine daha çok çocuğun sürece aktif olarak katılımının sağlanmasıyla, çocuğun çevresini tanımasına yardımcı olacak oyun temelli etkinliklerle sağlanmalıdır ve çocuğun yaratıcılığını destekleyici, hayal dünyasını zenginleştirici ve neden sonuç ilişkisi kurmasına yardımcı olacak nitelikler taşımaktadır. Bunların yanı sıra fen eğitimi; deneyler, mutfakta besin hazırlama, doğa ve alan gezileri, koleksiyon yapma, bitki yetiştirme/ hayvan besleme ve kitap, dergi, fotoğrafların incelenmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Genel olarak bakıldığında çocuklara fen kavramlarının kazandırılmasında somut deneyimlere yer verilmesi ağırlıklıdır ancak çocuklara bu kavramların kazandırılmasında kullanılacak yöntemler, teknikler ve materyaller büyük önem taşımaktadır.

Erken çocukluk yıllarında çocuk; dış dünyayı dokunarak, görerek, koklayarak ve duyarak algılar ve anlamlandırmaya çalışır. Çocukların duyularını harekete geçiren materyallerden birisi de kitaplardır. Özellikle erken çocukluk döneminde renkli sayfaların içinde çocuk faklı bir dünyanın kapılarını aralar. Yaşamın ilk yıllarında okuma ve yazma bilmeyen çocuk parlak, canlı renkleriyle, resimleri ve şekilleriyle görsel bir şölen sunan resimli kitaplar sayesinde harflerle, kelimelerle ve cümlelerle tanışır (Oruç, 2010). Çocukların bu büyüdü dünyayla tanışmalarında masal ve hikâye kitaplarının önemi büyüktür. Çünkü bu iki tür de çocukların dikkatini çeker ve çocuklara kazandırılmak istenen değer ve kavramların uygun yaştaki kitleye ulaşmasına katkı sağlar. Masallar hayal ürünüdür, masalda yer masal ülkesidir ve masal kahramanları; insanlar, hayvanlar, bitkiler ve olağanüstü varlıklardır. Masallar, insana başka bir alemin kapısını aralayıp bu büyüdü dünyada insanların yeni şeyler keşfetmesine ve öğrenmesine yardımcı olur (Dağı, Alptekin ve Kaplan, 2018, s.229). Çocuklar masal kitaplarıyla hayvan ve bitkilerin olduğu büyüdü dünyadan içeri girer. Resimli hikâye kitaplarıyla da çeşitli kavramları kazanabilmektedir. Nitelikli resimli çocuk kitapları çocuğa kitap sevgisi aşıladığı gibi, çocuğun bütün gelişim alanlarını olumlu yönde etkilemekte, ona yeni kavram ve deneyimler kazandırmakta, eleştirel düşünce gelişimini desteklemektedir (Gönen 1989).

Resimli kitaplar, basit ve anlaşılır kelimeler ile anlatılan öykülerin kullanıldığı, farklı büyüklük ve şekillerde hazırlanan, genellikle her sayfada renkli resimlerin kullanıldığı kitaplardır (<https://tegm.meb.gov.tr>). Resimli çocuk kitapları, çocukların kitapları tanımasına vesile olan ilk araçlardandır. Bu kitaplar; görsel öğelerin ön planda olduğu, çocuğun kitaba alışıp yaratıcılığının ve hayal dünyasının gelişmesine, çocukta yazı farkındalığının oluşmasına yardımcı olan nitelikleri bünyesinde barındırır. Çocuklar ilk kez bu kitaplarla yaşadıkları dünyadaki farklılıkları tanıyıp onları öğrenmeye başlar. Bunun yanı sıra çocuğun bildiği, gördüğü, tanıdığı varlıkları kitap içerisinde farklı şekillerde görmesi sonucunda çocukta bir keşfetme, sorgulama ve merak öğeleri ön plana çıkar.

Resimli çocuk kitaplarının ayrıca vazgeçilmez özelliklerinden birisi de kavram öğrenmeye yardımcı olmasıdır. Resimli çocuk kitapları, çocukların hayal dünyasına açılan bir kapı niteliği taşıyabilmektedir. Resimli kitaplarla kurulan iletişim, çocukları sanatsal ve estetik öğrenme sürecinin bir öznesi olarak görsel okur-yazarlığa hazırlar; nesne ve kavramları tanıtarak onların söz varlığının gelişimini desteklemektedir (Özkan Kılıç, Güleç ve Genç 2014). Eğer çocuk için seçilen kitap, kavramsal bakımından zenginse ve verilmek istenen mesaj gelişimsel açıdan uygun görsel öğelerle destekleniyorsa, kazandırılmak istenen kavramlar çocuk tarafından kolaylıkla algılanır ve öğrenilebilir.

Resimli hikâye kitaplarının çocuk gelişiminde oynadığı rol, çocukların fen eğitimi açısından da önemlidir. İyi yazılmış ve gelişimi destekleyici metinler sadece kavram bilgisine katkı sağlamaz aynı zamanda bilimsel süreç becerilerini geliştirir; ayrıca çocuklarda merak ve sorgulama şansı da sunar (Saçkes, Trundle ve Flevares, 2009). Fenle ilgili herhangi bir konu okuma becerisine yönelik etkinliklerle çocuklar için anlamlı hale gelebilmektedir. Fen ve teknoloji okuryazarlığı günümüzde oldukça değer kazanmakta, erken çocukluk döneminde çocukları fen ve teknoloji ile tanıştırmak büyük önem taşımaktadır (Veziroğlu, 2009). Bu açıdan bakıldığında özellikle resimli çocuk kitaplarının içerik bakımından fen kavramlarıyla donatılmış olması çocukların fen bilimlerine karşı olumlu bir tutum takınmalarına yardımcı olmaktadır. Çocukların resimli hikâye kitaplarından öğrendikleri kavramların özellikle fen ile ilgili kavramların öğrenilmesi çocukların neden sonuç ilgisi kurma, karşılaştırma yapabilme ve problem çözebilme becerileri gibi yeterlilikler kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Yağmurun yağması, gökkuşağının oluşumu, ışığın kırılması, yanardağın patlaması,

deprem gibi bilimsel olaylar resimli çocuk kitapları yoluyla çocuğa aktararak çocuğun bu kavramlar hakkında bilgi sahibi olması sağlanır.

Okul öncesi dönem çocuklar için hazırlanan resimli hikâye kitaplarına yönelik çalışmalar sayıca sınırlı olmakla birlikte; kitapların fiziksel özellikleri ve gramer yapısı (Gönen ve arkadaşları, 2011), hikâye kitaplarının resimli kısımlarında yer alan şiddet ve korku öğeleri (Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009), benlik kavramı (Işıtan, 2005), iletişim engelleri (Kıran, 2008), değer kavramı (Akyol 2012), çocuğa görelilik kavramı (Bilgin, 2011), coğrafi kavramların verilmesi (Özkan Kılıç, 2012), Milli Eğitim Bakanlığı amaç ve kazanımlarının gerçekleştirilme düzeyleri (Veziroğlu ve Gönen, 2012), temel değerler (Dirican, 2013) ve mizahi unsurlar (Akıncı, 2015) olarak ele alınmıştır. Ayrıca yapılan diğer çalışmalarda anlayışının (Yol, 2015), fen kavram, konu ve temalarının (Yılmaz Genç ve Özen Uyar, 2016) ve temel kavramların (Uyanık Balat, Kılıç, Değirmenci ve Ünsal, 2017) incelendiğinde göze çarpmaktadır.

Bayır, Günşen ve Fazlıoğlu (2015) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi program kitabında geçen fen kavramları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda 80 tane fen ile ilgili kavramın geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda; parlak-mat, renk, ağır-hafif, kaygan-pütürlü, hareketli-hareketsiz, hızlı-yavaş, ıslak-kuru, sıcak-soğuk-ılık, kokulu-kokusuz, tatlı-tuzlu-acı-ekşi, sert-yumuşak, canlı-cansız, kirli-temiz, aynı-farklı- benzer, karanlık-aydınlık, sabah-öğle-akşam, gece-gündüz kavramlarının fen ve doğa etkinliklerinde kullanılabilir kavramlar olduğunu sonucuna varılmıştır. Bu kavramların resimli çocuk kitaplarında kullanılma durumu araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikâye kitaplarında yer alan fen kavramlarının neler olduğunu ve bu kavramlara hangi sıklıkla yer verildiğini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikâye kitaplarındaki fen kavramları nelerdir?
2. Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikâye kitaplarındaki fen kavramlarının oranları nedir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, Türkiye’de yayımlanmış okul öncesi dönem çocuklara yönelik resimli çocuk kitaplarının fen kavramlarını içerip içermediği analiz edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı bu çalışmada doküman analizi yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırma; doküman analizi, görüşme, gözlem vb. nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı olayların doğal ortamda bütüncül bir şekilde ortaya konduğu araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Doküman analizi ise içerisinde araştırılması istenen kavramla ilgili yazılı kaynakların incelenmesini kapsayan yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).Doküman analizi sonucunda ortaya çıkan sonuçlara bakılarak çalışmada resimli çocuk kitaplarında fen kavramlarının olup olmadığı eğer varsa bu kavramların fiziksel bilimler, yaşam bilimleri ve dünya ve uzay bilimleri kategorilerinde sınıflandırmaları yapılmıştır.

Araştırma Evreni ve Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini Türkiye’de basılmış yerli ve yabancı resimli çocuk kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu ise Mersin ili Silifke ilçesindeki kitap evlerinde satışa sunulan, hedef kitlesi okul öncesi dönem çocukları olan resimli çocuk kitapları arasından seçilmiş 55 kitaptan oluşmaktadır. Araştırmada yer alan resimli çocuk kitaplarının seçilme yönteminde içerik ön planda bulundurulmuştur. Resimli çocuk kitaplarının orijinal yazım dilinin Türkçe olması veya İngilizceden

Türkçeye çevrilmiş olması, yayın yılı, etiket fiyatı ve sayfa sayısı gibi özellikleri araştırmaya dahil edilmesinde belirleyici bir ölçüt olmamıştır.

Kitap Listesi
1) Tim, Elma ve Yer Çekimi
2) Kanatlı'nın Pusulası
3) Şaşırtıcı Örümcek Ağı
4) Gök Gürültülü Havalarda
5) Armi Rüzgarı Merak Ediyor
6) Hava Her Yerde
7) Uçan Balonlar
8) Kuki Donmuş Gölde
9) Didi Enerji İstiyor
10) Eğlencenin Sesi
11) Nerede Bu Çevre
12) Özgürlüğün Tadı
13) Hücreler Mikroplarla Savaşıyor
14) Müzik Aletlerinin Büyüklü Ezgileri
15) Zenginim Beş Duyum Var.
16) Uyumak İstemiyorum Artık Ya
17) Öff Şu Çöplerden Bıktım
18) Mevsimler
19) Abur Cubura Bayılım
20) Tirtula Ne Oldu?
21) Minik Kayısı Ağacı
22) Sinirli Toprak Teyze
23) Zıp Zıp Yumurta
24) Yaramaz Bulutlar
25) Somurtkan Rüzgar
26) Kıskaç Ay
27) Suskun Deve
28) Nehir Kardeşler
29) Yanardağın Hastalığı
30) Parlak Balık
31) Küçük Karınca
32) Şanslı Karga
33) Benim İnanılmaz Renkler Kitabım
34) Astronot Olsam

35) Gece İle Gündü
36) Bir Kış Gecesi
37) Baykuşlar Hangi Dilde Konuşur?
38) Sütün Yolculuğu
39) Ayı Kim Çaldı?
40) Zürafanın Benekleri
41) Sevimli Timsah Ve Arkadaşları
42) Küçük Panda Çok Açtı
43) Niloya Gökkuşuğu
44) Korkusuz Küçük Balık
45) Jumbo Yüzüyor
46) Kendini Beğenmiş Timsah
47) Beni Kim Sevecek
48) Zıpzip Çekirge
49) Baloncuk Ve Üruro
50) Kış Papatyaları
51) Renkli Yavrular
52) Elma
53) Yeşil Kurbağa Ve San Nilüfer
54) Uçmak İstiyorum
55) Tavşan Ve Kirpi

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması için araştırmacı tarafından okul öncesi dönemi kapsayan 3-6 yaş çocuklarına yönelik kitaplara yönelik yerli ve yabancı çocuk edebiyatı alan yazını incelenerek, içinde fen kavramlarını barındıran kitaplar toplanmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan resimli hikâye kitaplarının temel fen kavramlarını içerip içermediğini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından "Kitap Değerlendirme Formu" oluşturulmuştur. Kitap değerlendirme formu çalışmanın başında alan yazın taraması yapıp resimli çocuk edebiyatı, fen/bilim /kavram ile ilgili kaynaklar gözden geçirilerek fen/bilimle ilgili kavramlar tespit edilmiş ve çocukların gelişim aşamalarına uygun olarak değerlendirilmiştir. Araştırmacı tarafından oluşturulan form okul öncesi eğitimi uzmanı ve 1 fen eğitimi uzmanının görüşüne sunulmuş olup öneri ve düzeltmelerle en son halini almıştır.

Veri toplama süreci

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından Mersin ilinin Silifke ilçesinde yer alan kitabevlerinden toplanmıştır. Veri toplama sürecine başlamadan önce kitaplar araştırmacı tarafından okunmuş ve kitapta yer alan kavramlar kitap değerlendirme formuna işlenmiştir. Bu incelemenin ardından son olarak kitaplar başka bir okul öncesi uzmanı tarafından okunmuş ve eksik/yanlış değerlendirmeler gözden geçirilmiştir. Fen kavramları tespit edilerek kategorilendirme aşamasına geçilmiştir.

Verilerin Analizi

İçerisinde fen kavramı geçen resimli çocuk kitaplarındaki metinler incelenerek fen ve bilim ile ilgili kelimeler kategorilere ayrılmıştır. Çalışma; doküman analizi yöntemiyle incelenerek kavramların kullanılma sıklığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

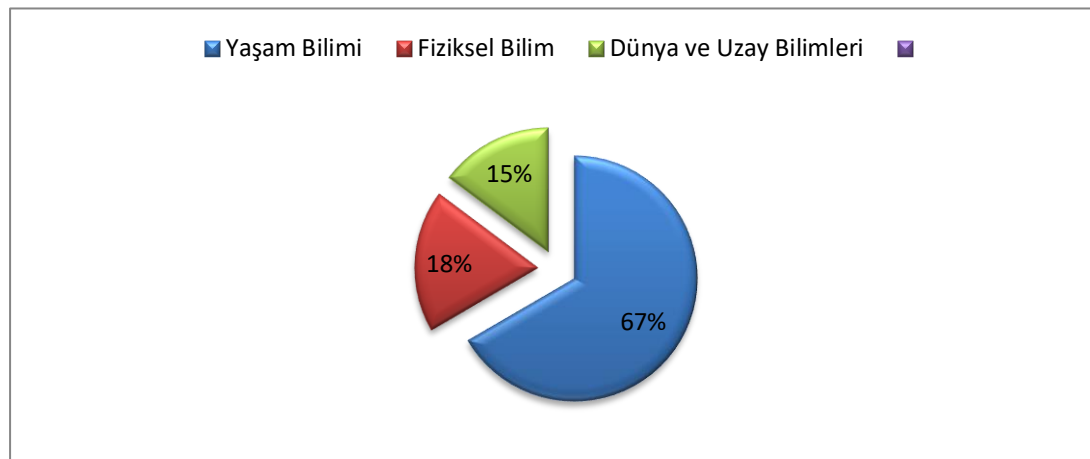
Bulgu ve Yorumlar

Resimli Çocuk Kitaplarında Fen/Bilim Kavramları

Metinlerde yer alan cümleler incelenerek belirtilen kategorilere yerleştirilmiştir. Metinlerdeki cümlelerin kodlanmasında kullanılan kategoriler ve kategori tanımları aşağıdaki gibidir:

FEN KAVRAMLARI	Kategori Tanımı
Yaşam Bilimleri	Hücre, Bitki, Hayvan, Döngü, Ekoloji
Fiziksel Bilimler	Madde (katı, sıvı, gaz), Enerji (ışık, ısı, ses, elektrik, hareket ve manyetizma), Yerçekimi, denge ve maddelerin bileşimi ve dönüşümleri ile ilgili kimya konuları
Dünya Ve Uzay Bilimleri	Jeoloji (dünyayı, kayaları ve kabukları); meteoroloji (hava ve atmosferi); Astronomi (güneş, ay, gezegenler ve yıldızlar)

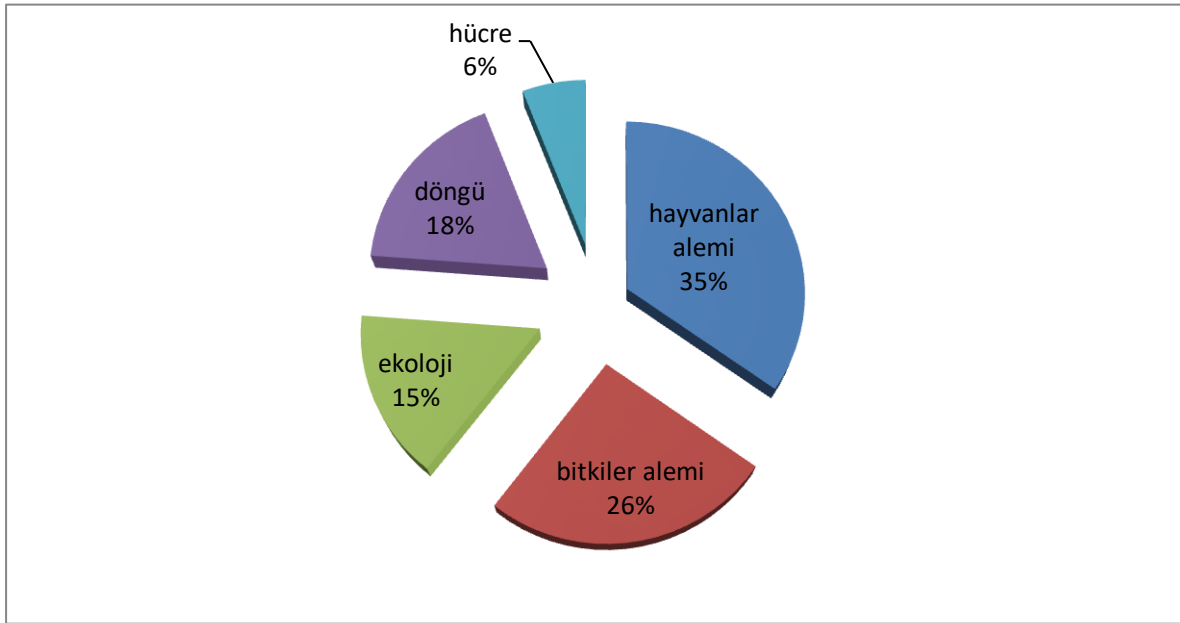
Okul öncesi eğitim programında fen ile ilgili tespit edilen kavramlar fiziksel bilimlerle ilgili kavramlar madde, ısı, hareket, enerji ile ilgili olan kavramlardır. Yaşam bilimiyle ilgili geçen kavramlar ise bitki, hayvan, döngü kavramlarıdır. Dünya ve uzay bilimiyle ilgili kavramlar ise astronomi ile ilgili kavramlardır (MEB 2013). İncelenen çocuk kitaplarında toplam 673 kavram kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışma bulgularına göre 448 kez yaşam bilimi ile alakalı kavramların kullanıldığı, 100 kez dünya ve uzay bilimleri ile ilgili ve son olarak 125 kez fiziksel bilimle ilgili kavramların kullanıldığı tespit edilmiştir.

Çalışmada yaşam bilimi ile ilgili 448 kavram tespit edilmiştir. En sık kullanılan kavramın hayvanlar alemi ile ilgili olan kavramlar olduğu tespit edilmiştir. 146 kez kullanılan hayvanlar alemiyle ilgili kavramların daha çok hayvanların adları ve fiziksel özellikleriyle ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hayvanlar aleminden sonra en sık kullanılan kavramların bitkiler alemi ile ilgili olan kavramlar olduğu tespit edilmiştir. 108 kez kullanılan bu kavramların bitkilerin fiziksel özellikleriyle ilgili olan kavramlar olduğu görülmüştür. Ekoloji ile ilgili kavramlar 66 kez, döngü ile ilgili kavramlar

(mevsimler, gece-gündüz olaylarının 75 kez ve hücre ile kavramlara yer verilme sıklığının 25 olduğu tespit edilmiştir. En çok kullanılan alanın yaşam bilimi olduğu ve bu alanda en çok kullanılan kavramların hayvanlar alemi ile ilgili olan kavramlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazında hayvan karakterlerin resimli çocuk kitaplarında sıklıkla kullanıldığı farklı çalışmalar da bulunmaktadır (Gönen ve Güler, 2011;Şahin Yılmaz Genç ve Özen Uyar, 2016;). Resimli çocuk kitaplarında hayvan karakterlerin kullanılmasında, bu karakterler aracılığıyla verilen mesajın daha etkili olacağı görüşünün ön plana çıktığı düşünülmektedir (Yılmaz Genç ve Özen Uyar, 2016, s.605). Böylece çocukların hayvan karakterlerle özdeşim kurabilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca resimli hikâye kitaplarında hayvan karakterlere sıklıkla yer verilmesinde hayvanların büyüme, beslenme, gelişme gibi fiziksel özelliklerinin çocuklar tarafından öğrenilmesi de sağlanmakta ve bu sayede çocukların hayvanlarla ilgili çeşitli özellikleri öğrenmelerine katkı sağlanmaktadır. Çok küçük çocuklar için bilgilendirici kitaplar olarak düşünülebilen bu kitaplar, çocukların tanıdık nesnelere ve canlı varlıklarını tanımlarına yardımcı olur (Şahin 2014).

Çalışmada fiziksel bilimlere ilişkin 125 kavramın kullanıldığı tespit edilmiştir. Fiziksel bilimle ilgili kullanılan en çok alan 68 kez kullanılan enerji ile ilgili kavramlardır. Madde (maddenin halleri) ile ilgili kullanılan kavramların 38 kez kullanıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. En az kullanılan kavramın ise 19 kez kullanılan yer çekimi kavramı olduğu çalışma sonucunda tespit edilmiştir.

Çalışmada dünya ve uzay bilimleri ile ilgili 100 tane kavramın olduğu tespit edilmiştir. En çok kullanılan kavramın astroloji ile ilgili olan güneş, ay, gezegenlerle ilgili kavramlar olduğu görülmüştür. Bu kavramlar 38 kez kullanıldığı görülmüştür. Meteoroloji ile ilgili olan kavramların 37 kez kullanıldığı ve son olarak en az kullanılan kavramın ise 25 kez kullanılan jeoloji kavramı olduğu çalışma sonucunda tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

İçerisinde fen kavramlarını barındıran 55 okul öncesi dönem resimli hikâye kitabının temel fen kavramlarını içerme durumları incelendiğinde yaşam bilimi, fiziksel bilimler ile dünya ve uzay bilimleri ile ilgili kavramlara yer verildiği tespit edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre incelenen çocuk kitaplarında en çok ele alınan kavramlarının yaşam bilimi kategorisi altında toplandığı ve bu kategoride hayvan ve bitkilerle ilgili kavramların sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Özellikle resimli çocuk kitaplarında sıklıkla kullanılan hayvan karakterler insanlar gibi düşünüp konuşur ve böylece insanların doğasını yansıtarak çocuğun yaşadığı dünyayı öğrenmesine yardımcı bir rol oynar (Işıtan, 2005). Okul öncesi eğitim programında (MEB, 2013) geçen fen kavramları arasında yer alan kavramlardan olan bitki ve hayvanlarla ilgili olan kavramların kullanım sıklığının resimli çocuk

kitaplarında da görülmesi bu kavramların çocuğa kazandırılmasında resimli hikâye kitaplarından faydalanabilme imkânı sunmaktadır. Okul öncesi dönemde çocuklar hayvanlar, bitkiler gibi yaşadıkları dünyadaki canlıları resimli kitaplar aracılığıyla tanıyabilirler (Yılmaz Genç ve Özen Uyar, 2016) ve resimli çocuk kitapları yoluyla çocukların daha önce çevrelerinde görme fırsatı bulamadıkları bitki ve hayvan türlerini yine bu kitaplar sayesinde öğrenebilirler. Çocukların özellikle okul öncesi dönemde yeni ve ilgi çekici öğelere karşı açık olduğu düşünülürse bu kitaplarda sunulan kavramların çocuklar tarafından öğrenilmesi daha kolay olabilmektedir.

Okul öncesi eğitim programında kazandırılması amaçlanan kavramlardan olan ısı, sıcaklık, maddenin halleri gibi fiziksel bilimlerle ilgili kavramlar okul öncesi eğitim programında ağırlıklı olarak verilirken resimli hikâye kitaplarında daha az kullanıldığı görülmüştür. Fiziksel bilimin resimli hikâye kitaplarında yeteri kadar kavramsal açıdan desteklenmediği görülmüştür. Sıcaklık, ısı, hareket, denge, maddenin halleri gibi temel fen/bilimde önemli olan kavramları destekleyici resimli çocuk kitaplarının az olduğu görülmüştür. Saçkes, Trundle ve Flevaris (2009) tarafından yapılan çalışmada 73 resimli hikâye kitabında geçen fen kavramları araştırılmış ve fiziksel bilimle ilgili 32 kitabın olduğu tespit edilmiş ve bu kitaplardan da 12 tanesinin okul öncesi düzey olduğu görülmüştür. Fiziksel bilimle ilgili olan kavramların ışık, gölge, yansıma, hareket ve maddenin halleriyle ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. çalışmanın sonucunda fiziksel bilimle ilgili resimli hikâye kitaplarının daha kısıtlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dağlı (2014) tarafından yapılan çalışma okul öncesi öğretmenleri üzerine yapılmış ve fizik bilimi kavramlarına ağırlık verilmesi gerektiğini düşünen öğretmenlerin oranının yüksek olduğu ancak bu öğretmenlerin uygulamalarında bu kavramlara yer vermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Dünya ve uzay bilimleri günümüzde en çok ilgi gören, merak edilen bilimlerdir. Çocuğun uzayı görememesi bu merakın daha da artmasına sebep olmaktadır. Çocuğun gelişim özellikleri de dikkate alınarak hazırlanmış kitapların öğrenmeye yardımcı nitelikte olduğu unutulmamalıdır. Çocukların dünya, gezegenler, ay, uzay gibi kavramları öğrenmesine yardımcı olacak şekilde hazırlanmış kitaplar görsel öğelerle de desteklenerek çocuklarda dünya ve uzay hakkında temel bir bilginin oluşmasına yardımcı olur. Ancak bu alanla alakalı kitapların azlığı dikkat çekmektedir. Saçkes, Trundle ve Flevaris (2009) tarafından yapılan çalışmada resimli hikâye kitaplarında yer alan dünya ve uzay bilimiyle ilgili kavramların okul öncesi dönem çocukların düzeyine uygun olmadığı ve bu kavramlarla ilgili az sayıda kitap olduğu tespit edilmiştir. Ancak içerisinde çocukların merak duygularını artırıcı konulardan olan dünya ve uzay bilimi ile ilgili kavramları barındıran çalışmalarda (Küçük ve Laçın Şimşek, 2017) çocukların bu konuları öğrenmekten zevk aldığını ve hatta güneş, ay, yıldız gibi kavramları bilmekte olduklarını ve bazı çocukların gezegenlerin sıralarını bile bildiklerini göstermiştir.

Öneriler

Çalışmadan elde edilen bulgular göz önünde bulundurularak;

Okul öncesi eğitim programında ağırlıklı olarak verilen fiziksel bilim ile ilgili kavramların resimli hikâye kitaplarında daha çok verilmesi,

Resimli hikâye kitaplarında dünya ve uzay bilimiyle ilgili konuların daha çok işlenmesi,

Okul öncesi öğretmenlerinin fen ve doğa etkinliklerinde resimli hikâye kitaplarını bir etkinlik materyali olarak kullanması önerilmektedir.

Kaynakça

- Akıncı, Ş. (2015). *Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Mizahi Unsurların İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş Arnas, Y (2002). Okul öncesi dönemde fen eğitimi. *Yaşadıkça Eğitim* 76/2002.
- Akyol, T. (2012). *Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Arslan, E. (2012). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim, M. Engin Deniz(Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*, 1-20, Maya Akademi.
- Bayır, E., Günşen, G. ve Fazlıoğlu, Y. (2015). Okul öncesi eğitim programında fene ilişkin kavramların belirlenmesi ve kavramlara yönelik uygulama önerileri, IV. Uluslararası Kimya Kongresi. BAÜ eğitim fakültesi, 07-10 Eylül 2015, Balıkesir.
- Bilgin, H. (2011). *5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik 1990-2010 Yılları Arasında Basılan Resimli Kitapların Çocuğa Görelik Kavramına Göre İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dağı, F., Alptekin, M. ve Kaplan, T. (2018). Türk Dünyası hayvan masallarında tespit edilen değerler, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 43, 227-247.
- Dağı, H. (2014). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Fen Eğitiminin İçeriği Konusunda Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dağlıoğlu, E. ve Çakmak, Ö. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23 (3), 510-534.
- Dirican, R. (2013). *3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikâye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gönen, M. (1989). Beş ve altı yaş çocuklarının resimli çocuk kitaplarındaki değişik resimleme tarzlarına tepkileri, *Türk Kütüphaneciliği*. 3 (1), 32-35.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (160), 250-265.
- Gönen, M. ve Güler, T. (2011). The environment and its place in children's picture story books, *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 1, 753-759.
- Işıtan, S. (2005). *Resimli Çocuk Kitaplarının Benlik Kavramıyla İlgili Konuları İçermesi Yönünden İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karamustafaoğlu, S. ve Kandaz, U. (2006). Okul Öncesi Eğitimde Fen Etkinliklerinde Kullanılan Öğretim Yöntemleri ve Karşılaşılan Güçlükler, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 26(1), 65-81.
- Kıran, S. (2008). *Okul Öncesi Dönemi Çocuklarına Yönelik Hazırlanan Masal ve Öykü Kitaplarında Geçen İletişim Engelleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Küçük, A. ve Laçın Şimşek, C. (2017). Okulöncesi dönemdeki çocuklar uzay hakkında ne biliyor?, *Sakarya Üniversitesi Journal of Education*. 7(4 özel sayı), 730-738.
- MEB (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı yayınları.
- Oruç, C. (2010). Okul öncesi dönem çocuğunda ahlaki değerler eğitimi, *Eğitim ve İnsan Bilimler Dergisi*. 1(2), 37-60.
- Özkan Kılıç, Ö. (2012). *Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarının Coğrafi Kavramları İçermesi Yönünden İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Özkan Kılıç, Ö., Güleç, H. ve Genç, S.Z. (2014). Okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarının coğrafi kavramları içermesi yönünden incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 15 (1), 35-52.
- Şahin, F. (2000). *Okul Öncesinde Fen Bilgisi Öğretimi ve Aktivite Örnekleri*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

- Şahin, G. (2014). Okulöncesi dönem çocuk kitaplarında görsel bir uyaran olarak resim, *Turkish Studies*. 9(3), 1309-1324.
- Saçkes, M., Trundle, K. ve Flevares, L.M. (2009). Using children's literature to teach standard-based science concepts in early years, *Early Childhood Education Journal*. 36(5), 415-422.
- Uyanık Balat, G., Kılıç, Z., Değirmenci, Ş. ve Ünsal, F.Ö. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarında yer alan temel kavramların incelenmesi, *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 424-441.
- Veziroğlu, M (2009). *Resimli Çocuk Kitaplarının M.E.B. Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki Kazanımlara Uygunluğunun İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Veziroğlu, M. ve Gönen, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının M.E.B. okul öncesi eğitim programındaki kazanımlara uygunluğunun incelenmesi, *Eğitim ve Bilim*. 37 (163), 216-225.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yılmaz Genç, M.M. ve Özen Uyar, R.(2016). Resimli çocuk kitaplarının fene yönelik kavram, konu ve temalar açısından incelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9(46), 600-607.
- Yol, F. (2015). *4-6 Yaş Resimli Çocuk Kitaplarında Çocukluk Anlayışının İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- <https://Tegm.Meb.Gov.Tr/Dosya/Okuloncesi/Resimli%20%C3%87ocuk%20kitaplar%C4%B1.Pdf> Adresinden 10.02.2018 tarihinde alınmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

CONTRIBUTION OF PICTURE STORY BOOKS PUBLISHED FOR 3-6 YEAR GROUP CHILDREN INVESTIGATION ON BASIC SCIENCE CONCEPTS

Introduction

Pre-school period has a crucial importance for children's development. Encouraging their improvement along the way contributes to their intellectual, socio-affective, linguistic and motor development. Throughout pre-school period, children are both sensitive towards what is going on around them and they are apt to learn, be curious about and question occurrences. Their intellectual development is also rapid. Because they constantly form mental schemas and begin to attain concepts.

Attainment of science and maths concepts along pre-school period helps children develop a positive attitude towards science and maths in the future. As is known, science and maths contain abstract concepts. Abstract concepts mean nothing for pre-school children, yet the methods, techniques, materials, etc. enable them learn these concepts in a concrete manner. Along pre-school period, children are able to perceive these concepts much more easily through activities regarding science and maths.

Tales and illustrated storybooks that contribute to cognitive, socio-affective and linguistic development of pre-school children not only trigger and activate their dream worlds but also affect their creativity. These books can also bring them the concepts within. Through these books, children know about the physical attributes of living things in real world and satisfy their curiosity about how they feed themselves and grow up. At the same time, children get the opportunity to find about the concepts of space, which contain the mysteries of the universe.

Method

The target of the study is to establish science concepts in native and foreign illustrated storybooks printed for children aged 3-6 and to present the concepts that are widely used. This is a qualitative research that makes use of the document analysis technique. The population of the research includes illustrated storybooks for children aged 3-6 which were translated into Turkish and printed in Turkey. The sample group of the research comprises 55 illustrated storybooks collected from the bookstores of Silifke district in Mersin.

"Book review form", prepared by the researcher was used during the gathering of research data. The document analysis was performed during the examination of data.

Discussion and Result

Scientific concepts were analysed under the following headings: biology, physics, earth and space science. After the examination of the illustrated storybooks, it was found out that biology concepts are the most widely used ones. They are mainly about animals; their natural habitat, growth and nourishment. Concepts about plants, especially their physical properties, take the second place. As for physics concepts, energy is the most widely used one which is followed by the states of matter. It was revealed that concepts about science within pre-school curriculum are predominantly about physical science, yet illustrated storybooks do not attach the similar importance. Moreover, it was concluded that illustrated storybooks include concepts about earth and space science at a minimum level.

It is of vital value to include concepts regarding earth and space science in these books designed for children during a time when their curiosity and discovery senses peak. This definitely helps them understand and shape the world they live in.